

Godzisław Baszko

KRONIKA

LECHITÓW I POLAKÓW

Godziśław Baszko

KRONIKA

LECHITÓW I POLAKÓW

**Armoryka
Sandomierz 2016**

Seria: BIBLIOTEKA TRADYCJI SŁOWIAŃSKIEJ Nr 38

Redaktor serii: Andrzej Sarwa

Projekt okładki: Juliusz Susak

Na okładce: *Omszone kamienie*, fot. Elżbieta Sarwa, 2014

Copyright © 2016 by Wydawnictwo „Armoryka”

Wydawnictwo ARMORYKA

ul. Krucza 16

27-600 Sandomierz

<http://www.armoryka.pl/>

ISBN 978-83-8064-168-6

KRONIKA LECHITÓW i POLAKÓW,

NAPISANA PRZEZ

GODZISŁAWA BASZKO

KUSTOSZA POZNANSKIEGO,

w DRUGIEJ POŁOWIE WIEKU XIII.

z dawnego Rękopismu Biblioteki
Willanowskiéy.

PRZETŁOMACZONA.

Sic tempore verti

Cerminus, atque illas *assumere* robora Gentes
Concidere has. Sic *magna fait* Censuque virisque
Perque decem potuit tandem dare sanguinis annos:
Nunc humilis veteres tantummodo Troija ruinas
Et pro divitiis tumulos ostendit avorum.

Ovid. Metam: Lib XV.

---

w WARSZAWIE 1822.

---

w Drukarni XX. Piłarów.

Wolno drukować, dnia 14 Października 1821 roku,

KRUSZEWSKI N. Ref. S.

Cenzor Dział Naukowych.

WSTĘP TŁOMACZA.

KRONIKĘ ninieyszą w kilku mieyscach przez Autora swojego przyznającą, Sommerberg iednym tylko szladem uwiedzony, przypisał Bogufałowii Biskupowi Poznańskiemu, i pod tym imieniem uchodzi. Własność tę wracamy Godzisławowi Baszko Kustoszewi Poznańskiemu, na iego samego zeznanie, i z powodów, które w przypisach pod wyrok Czytelnika poddamy. Pisana w początkach Panowania Przemysława II. Xiążęcia Wielkopolskiego, znaiońskiego nam pod imieniem Przemysława I. wskrzesiciela Tytułu Króla Polskiego, i przedsięwziął ją Autor, iako sam oświadcza, z powodu

tegoż Króla 1) a raczěj Oyca iego i Stryia: lecz chcąc takżé mówić o ich Przodkach, :za-iaęnął naydawniejszych dzieiów Lechitów i Polaków.

Rożróznia Baszko Lechitów od Polaków; Lechitami zawsze prawie nazywa cały Naród i Królestwo, a Polakami Wielkopolanów w szczególności, to iest Ziemian Poznańskich, Kaliskich i Gnieźnieńskich, lubo wyznaje, że za iego czasu Lechitów Polakami już nazywano. 2).

1) Autor na początku Wstępu do téy Kroniki, nazywa już Przemysława II. Królem, lubo w początku panowania iego, to iest roku 1271 przestał pisać, a Przemysław dopiero w roku 1296 koronowany: lecz byđź może, że Przemysław połączywszy pod swoje panowanie całą Wielkopolskę i Xięstwo Pomorskie, wziął tytuł Króla, i używał go na kilkanaście lat pierwěj przed koronacyą swoią.

2) Autor bezimienny Historyi Bolesława III. (mniemany Gallus) nigdy nieużywa nazwiska Lechitów: Mateusz Cholewa rzadko.

Kronika ta wydrukowana najpierw w Zbiorze Sommenberga, a potem dwa razy przedrukowana, tak jest niedokładna, że nie można być pewnym, iako mówi Lelewel 3) co własne autora, co przyswaia. Kopia iey poprawniejsza znajduje się w Bibliotece Willanowskiéy w starym Rękopismie, którego do tłumaczenia użyliśmy 4).

Lubo Autor wymienia źródła, z których czerpał, mianowicie Kronikę Wincentego Kadłubka, Roczniki Kościołów 5), podania dawne, powieści współczesnych; zdaie się iednak,

-
- 3) w Tygodniku Wileńskim roku 1816.
  - 4) Różnice ważniejsze między Rękopismem a drukowanym Exemplarzem, i poprawy potrzebniejsze przyłączamy na końcu dzieła.
  - 5) Roczniki *Annales*: tym imieniem oznaczaly się wszelkie spisy spraw potocznych i publicznych po Kościołach, osobliwie Katedralnych i Klasztornych pilnie zbierane, dopełniane i zachowywane: ponieważ łą-

że naywięcý brał z Kronik Mateusza i Kadłubka, i żywcem ie przypisywał 6), albo teź musiał mieć zupełniejszy i dokładniejszy Exemplarz Kroniki Kadłubka od znanéy powszechnie 7):

---

dwo nie wszystkie zaczynają się od Epo-ki zaprowadzenia Chrześcijaństwa, wnosićby można, iż z nim, albo nie wiele późniéy wszedł ich zwyczaj. Bez wątpienia wiele ich zbutwiało, wiele ogniem spłonęło, nie mało musi się ieszcze po różnych mieyscach taic, ledwo kilka na światło publiczne wyszło. *Ossoliński Wiadomości Hist: Kryt: Tom II. kar: 612.*

Wizerunkiem takowych Roczników bydź może czwarta Część niniejszýy Kroniki.

- 6) Doktor Dąbrowka przypisnik znanéy Kroniki Kadłubka, dopełniał ią w swoich przydatkach, ostrzegając w wielu mieyscach, *Scribitur enim in vetustissimis codicibus*, lub podobnie. Dopełnienia te po więkshýy części zgadzają się słowo w słowo z Kroniką Baszka, zkąd wnosićby można, że albo Dąbrowka przepisywał Baszka, albo oba z teyże Kroniki czerpali.
- 7) Domysł o zupełniejszym exemplarzu Kroniki Kadłubka, uniewinnić może poczęści *Cronique Vincentianae Recapitatio brevis*,

albowiem obfitszy iest w dzieie i czyny; w wielu mieyscach dokładniejszy i iaśniejszy, i daléy za przewodnictwem iakowegoś współczesnego Leszkowi Białemu Pisarza postępuie.

Nieubliżaiąc winnego Autorowi od Tłumacza poszanowania i wierności, ośmieliliśmy się uporządkować text Kroniki niniejszég, i podzieliliśmy go na cztery Części czyli Epoki.

Pierwsza obeymuie dzieie dawnych Królów Polskich przed Erą Chrześciańską, i w pierwszym wieku po Chrystusie.

W drugiéy dzieie późniejszych Królów od Piasta do zgonu Bolesława III. Krzywoustego.

---

znayduiąca się w dawnym Rękopismie W. JP. Konstantego Swidzińskiego, któryjtłomaczenie, wraz z kilką, innemi Kronikami mniejszemi Przedługoszowemi dotąd nieznanemi, ogłosimy z czasem gdy nam Bóg zdrowia i życia pozwoli.

W trzeciéy Bezkrólewie , a Pano-
wanie zwierzchnich tylko Xiążąt, Se-
niorów , czyli Monarchów Królestwa
Polskiego (czyli iak Autor chce Kró-
lestwa Lechitów), aż do powrotu i
powtórnego panowania Łeszka Bia-
łego.

W czwartéy roczne dzieie w Wiel-
kiéy Polsce od roku 1218 do r. 1271. i
ta część właśnie iest Dziełem zamie-
rzonym Autora.

Dla rozbrakowania zaś właściwe-
go textu Kroniki od przypisków Au-
tora i obcych, wyłączyliśmy wszyst-
kie przecinaiące osnowę nawiasy, któ-
re pod znakami krzyżyków przenie-
sione są pod text drobniejszym
drukiem. Wreście objaśnienia Tłu-
macza w przypisach liczbowych po-
dług zwyczajui dedano.

P O C Z E T
XIĄŻĄT i KRÓLÓW POLSKICH,
 stósowny do następującóy Kroniki.

---

w Pierwszym Oddziale.

Krakus I.

Krakus II.

Wanda.

Leszek I.

Leszek II.

Leszek III.

Pompiliusz I.

Pompiliusz II.

w Drugim Oddziale :

NB. Między pierwszym a drugim Oddziałem w przciągu przerwy Dzieiów Polskich przez wieków siedm, przypada umieścić Lecha, Wysymira, Xiążąt Słowiańskich, i Popiela Xiążęcia Gnieźnicńskiego.

Piast.

Semowit.

Leszek IV.

Ziemiomysł.
Mieszek I. czyli Mieczysław.
Bolesław I. Chrobry.
Mieszek II.
Bolesław Mieszkiewicz.
Kaźmierz I. Mnich.
Bolesław II. Śmiały.
Władysław I.
Bolesław III. Krzywousty.

w Trzecim Oddziale.

Władysław II.
Bolesław IV. Kędzierzawy.
Mieszek III. Stary.
Kaźmierz II. Sprawiedliwy.
Leszek V. Biały.
Mieszek III. powtóre.
Władysław III. Laskonogi.
Leszek V. powtóre.

WSTĘP AUTORA.

W IMIE PAŃSKIE. AMEN.

Lubo Dzieiopisowie Lechitów (teraz Polakami *a Polo arctico*, czyli też od Zamku Polan w Pomeranii nad którą panowali leżącego, zwanych) a mianowicie Wielebny Oyciec Wincenty Biskup Krakowski, początek Królów i Xiążąt Polskich, dzieie i czyny ich sławne i waleczne obszernie i wiernie opisali, i ku wiecznéj pamięci podali potomności, zdaie się iednak, że o niektórych Xiążętach Wielkopolskich, a mianowicie o Przemysławie Królu tejże ziemi, (1) (którego Rodo-wywód opuścili) żadnéj wzmianki nie czy-

---

PRZYPISY TŁOMACZA.

- (1) *Presertim de Premislo Rege Terræ ejusdem.*
Przemysław II. Xiąże Wielkopolski Roku 1257 narodzony, lubo Baszko kończy Kronikę ninieyszą w roku 1271. nazywa go

nią; przeto przedsiębiorac mowić o Rodzicach iego (2), trzeba zasiągnąć Przodków ich (3), i wyszczegulnić po imieniu i przez dzielnice wszystkich Xiążąt i Panow rozległego Królestwa Polskiego czyli Lechitów.

Trzeba nayprzéd wiedzieć z kąd to pochodzi, że Polaków Lechitami nazywaią (4). Czytamy w naydawniey-

itż Królem Wielkopolskim. Zdaie się że Przemysław odziedziczywszy całą Wielką-polskę po śmierci Bolesława Pobożnego bez potomka płci męzkiéy w roku 1278 zesłego, i Xięstwo Pomeranii mając sobie zapisem Xiążęcia Mszczuga krewnego swego zapewnione, będąc przeto naypotężniejszy między Xiążętami Polskimi, wcześniéy przed koronacją swoją przybrał i wskrzesił tytuł Króla Polskiego; Mamy dosyć przykładów w dziejach domowych i obcych, że Królowie odkładali do lat kilku obrządek koronacyi.

- (2) Genitores, Oyciec i Stryi.
- (3) Progenitores, Przodkowie Rodziców.
- (4) Nazwisko Lechitów podług Nestora iest nazwiskiem całego Narodu, nazwisko zaś Polaków iednęý Hordy Lechitów. „Wolo-

szych starożytnych Xięgach, że Pannonia iest Matką i gniazdem wszystkich Słowiańskich Narodów (5). *Pan*, wyraz Grecki, tłumaczą Słowianie Samodzierzca, mówiąc podług rozmaitości dyalektów swoich Gospodyn, Xandz: lubo Xandz więcéy znaczy niżeli Gospodyn, a Pan iakoby Moźnowładzca i Zwierzchni Król, wszystkich albowiem moźnych, Panami nazywają, a Dowodzców Woyska Woiewodami.

Od tego wyrazu więc *Pan*, zwani **Pannonowie**, mają pochodzić od Jana

„ chowie, mówi, naszedłszy Słowian Nad-
 „ dunayskich osiedli u nich, ruszeni z sie-
 „ dlisk Słowianie przyszedłszy nad rzekę
 „ Wisłę i osiadłszy, przezwali się Lachami.
 „ Z tych Lechow iedni nazwali się Polia-
 „ nie, drudzy Lutyce, inni Mazowianie,
 „ inni Pomorzanie. „

(5) Autor Kroniki Heilberskiéy wywodzi Polaków od Wandalów, zdaie się że w tych dwóch mniemaniach czas tylko różnicę czyni, albowiem Wandalowie przybyli na kilka wieków przed Chrystusem, a Słowianie Lechici w kilka wieków po narodzeniu Chrystusa.

wnuka Jafetowego. Naydawniejszym ich Samowładzcą miał być ów potężny Nemroth, co pierwszy odważył się równych sobie podbić i do posłuszeństwa przymuszać.

Pan Xiążę Pannononów spłodził trzech Synów, Lecha (6) pierworo-

- (6) Zdawna nikt nie wątpił o exystencyi Lecha i Czecha, i że byli założycielami Królestw Lechitów i Czechów. Mniemanie to mówi Jabłonowski (*Vindiciae Lechi et Czechii*) tak było w narodach tych wkorzenione, że przy nim woiowaliby byli iak za Wiarę i Oyczyznę. Dopiero na końcu wieku XVII. zjawili się Pisarze, co exystencyą ich w wątpliwość podali, z przyczyny, że dawniejsi Pisarze Polscy i Czescy nie wspomnieli ich. Dalemil Mezeritski Kanonik Bolesławski w wieku XIV. mianowicie roku 1314 żyjący, pierwszy ma być téy bayki autorem. Jabłonowski w przytoczonym Dziele T. VII. broni Dalemila, że nie zmyślił i nie mógł iéy zmyślić. Mniemamy, że Dalemil wziął tę powieść z Kroniki, której kopię znalazłszy w rękopismie Swidzińskiego przytaczamy.

„Rozrodzwszy się Naród Słowiański tak licznie,

dnego, Rusa drugiego i Czecha, którzy i potomkowie ich Królestwa Le-

że ziemia własna szczupła i nie obfita obić ich nie mogła, Xiążęta ich umyślili losować, które Pokolenia ustąpić mieli z Oyczyzny, to iest z Kroaeyi staréy. Los wypadł na Czecha Bohema, Lecha Polaka, i Rusa Rutena, Xiążąt Bohemów, Polaków i Rutenów, któremu zadosyć czyniąc, musieli ustąpić i wkrótce wyszli."

„Morawcy Bohemi, Polacy i Ruteni wyszedłszy stanęli nad rzeką i założyli miasto Przerowa, po łacinie *Priora* nazwane (*leży o dwie mile od Ołomuńca, i niedawno odpadło od Państwa Czeskiego, wiele mieysc podobnie zwanych znajduie się w Sławonii, Bohemii, Polsce i Rusi. O Ołomuńcu powiadaią, że Julius zbudował miasto nazwane Julius mons, teraz przez skątenie nazwiska, rzeczozne Hołomuntz, czyli Łysa Góra. W starym Zamku miała się znajdować, iak powiadaią, Tablica wmurowana z napisem Staroświeckim, me fecit Julius*) i osadzili ludem pochodzącym od rzeki Murawy w Słowiańszczyźnie, przeto nowo osadzony Kray i rzekę Morawą, a mieszkańców Morawcami nazwano."

„Bohemia Kray niegdyś weale niezamieszkaný,

ohitów, Rusinów i Czechow Boemami także zwanych posiadali, posiadają, i

zarosły był wcale nie przebytymi i głuchemi lasami: liczne trzody zwierza, które ledwie pomieścić się mogły zapełniały go, i płąsały po puszczech: brzmiały roje pszczół, świergotały ptaki rozmaite i tak liczne iak piasek w morzu lub gwiazdy na niebie, od nikogo nie płoszone w przelocie głębokiego używały pokoju. Pomiędzy wysokimi otaczającymi górami powietrze czyste i dość zdrowe, ziemia żyźna nie naruszona lemieszem, na której noga ludzka nigdy ieszcze nie stanęła.”

„Do takiego to kraiu przybył Czech z Braćmi Lechem i Rusem zostawiwszy Murawców w nowo założonéy osadzie. Rozkoczowali się pod górą Grzyb po łacinie *Fungus* zwaną i założywszy pierwsze stanowisko, złożyli na ziemię Bożki domowe, które na barkach przynieśli. Xiążę Czech wystąpił i mówił:
 „Zawitay ziemio obiecana! ziemio upragniona! osierocona z mieszkańców przez
 „Potop! Przyymiy nas plemie rodzaju ludzkiego! choway zdrowo i rozmnażay Potomstwo nasze w naypoźniejsze pokolenia! „

„Lecz że kray ten nie był dosyć przestronym do pomieszczenia wszystkiego ludu wędrownego,

wiecznie przy łasce Boskiéy posiadać
 będą; pomiędzy któremi pierwszeń-

go, Polacy i Ruteni odłączyli się od Bohemów na górze zwanéy *Osseta*."

- „Lechitowie to iest Polacy, rozrodzili się licznie przy łasce Boskiéy i zaludnili Wandalią czyli Polskę nad rzeką Wandalą, teraz Histula czyli Wisła zwaną, (*w pewney Kosmografii Rzymian, przed narodzeniem Chrystusa pisanej, w Bohemii odkrytéy, znaleziono wyrazy następujące: „Przebywszy lasy Bohemii, przyszedłem na miejsce zwane Kalis, gdzie Sześcioro tylko ludzi znalazłem: daley nie mogłem nic więdzy odkryć prócz niezmiernéy pustyni. Kray ten nazywa się Polonia.*) Pomeranią, Kassubią i cały Kray nad morzem Germańskim po Westfalią, gdzie teraz Marchia, Lubeka i Rostok: przybrali rozmaite nazwika od miejsc które posiadali, iako to nad rzeką Swewą po Teutońsku *Spree* albo *Sprewa* rzeczoną, nazwali się Swewami: dalsi za niemi nazwali się Burgundami od hat czyli Szalasów, które w rodowitym ich ięzyku nazywają się Brogami: wreszcie Drewnianie, Trawianie od obfitości drzewa i trawy rzeczeni.”
- „Ruteni zwani także Sarmaci (*dawna Rossya czyli Rozolanya nazywa się teraz Sarmacyą Europeyską, któręý granica wschodnia od-*

stwo, panowanie i zwierzchność zawsze przy Lechitach, podług świadectwa Kronik i znaków granicznych (7).

Rozmaite są gałęzie języka Słowiańskiego rozumiejące się wzajemnie.

---

dziela się Azją od Europy, opiera się o rzekę Tanais i Paludy Meotydzkie) albo Roszyanie, odłączywszy się od Polaków w Lagonii albo Lekoszynie czyli Łęczycy, (które to nazwiska od rozłączenia się pochodzą) poszli ku wschodowi. Gdzie rozmnożywszy się, i w szczęśliwych wojnach wiele zyskawszy plonów, stęsknieni do Ojczyzny, pragnęli wrócić do Kroacyi i Pannonii, ziemi Pradziadów swoich i do domów ojczystych, lecz im się nieudało, albowiem Jurowie nadszedłszy (Hungarowie r. 890) swoiowali ich i podbili. Opierali im się potym połączywszy się z Polakami, z którymi do dzisiaj wspólnego mają Pana to jest Króla Polskiego."

(7) *Ex gradibus apparet, czytam ex gadibus apparet.*

Columnae quaecunque sunt positae a viris fortibus in eo loco ultra quem subjugare populos non potuerunt generaliter dicuntur Gades Catholicon.

Lubo w niektórych słowach i wymawianiu zdają się być cokolwiek różne, pochodzą jednakże od tegoż samego przodka iako i Słowianie, to jest od *Sława*, którego Imienia nie przestają dotąd używać, iako to Tomisław, Stanisław, Jarosław, Wencesław, i t. d.

Powiadają, że Nemroth ma być potomkiem tego *Sława*, albowiem Nemrot w Słowiańskim języku znaczy Nyemyerza czyli niepokoy, albo nie-dający nikomu pokoia. On to narzucił poddaństwo na wolne niegdyś Ludy! on odważył się podbić pod panowanie swoje równych sobie! i suchwała śmiałość jego nie tylko na braci swoich narodu Słowiańskiego, ale na cały świat iarzmo niewoli wtłoczyła!

Dawniejsze dzieje cztery tylko Królestwa Słowiańskie wymieniają, to jest, Pannonów, Lechitów, Rusinów i Czechów czyli Boemów: lecz późniéj więcéj powstało Królestw i Państw

tego Narodu: wyliczymy je z wywodami.

Królestwo Bułgarskie od rzek Bulga zwane.

Królestwo Rackie od Raci: szlady końskie albowiem nazywają Rać, i dlatego nazywają Słowianie mnóstwo Jazdy Raci.

Królestwo Dalmackie ztąd iak powiadaia ma nazwisko: Królowa Pannonii nadała Synowi część iey nadmorską, i Królem go koronować kazała: którą część nazwano przeto Dalmacyą, że go dała Mać. Mniemaią nawet, że Królowa ta była ową królową południową Sabą, co przybyła do Króla Salomona przysłuchiwać się mądrości jego, i że Rzeka Saba w Pannonii od iey imienia ma nazwisko.

Ram czyli Rama nazwani dla tego, że mieli zwyczaj w czasie boiu z nieprzyjaciem wołać: Rań! Rań! to jest zadaway rany.

Soraba nazwana od Sorab, co dwoiako tłumaczy. Gallowie nazywają tę ziemię *Serwia* znaczące *dienen* (8), że ich Nemroth iako niewolników poimanych w wojnie, osadził. Lecz nie zgadza się to z rozsądkiem, albowiem z tego powodu cały Naród Słowiański, nie tylko tę częśćkę jego, niewolnikami Nemrotha nazywaćby można. Drugie mniemanie podobniejsze do prawdy, że Sorabowie wzięli nazwisko od Soraba czyli Sorabana, podobnie jak Żydowie od Judy, Lechitowie od Lecha i t. d.

Jeden Narod Słowiański nazywają Kassubami od Szat tak długich i przestronych, że ie podkasywać musieli, albowiem fałd czyli zmarszczenie szaty w Słowiańskim języku tłumaczy się

---

(8) *Servia valente diem* czytam podług poprawy Simmlera, *Servia valente dienen*, wyraz Niemiecki w Grammatyku Saskim znajdujący się.

Huba; a przeto Kasz-Hubi czyli Zakasani nazywają się. Liczny ten Naród mieszka nad morzem Północnym.

Inni Słowianie, Drewnianie rzeczenni, których Teutonowie *Halozste* nazywają, mieli znaczniejsze Zamki, Bukowiec teraz Lubeką zwany; Hamczyli Hamberg, i Bremę główne miasto czyli Stolicę Narodu; Śleśnik Zamek Xiążęcy: i miasto Czesnyma. Maia Starostów, których im, iak powiadają, Cesarz Henryk zawoioawszy te siedliska Słowiańskie, postanowił: nazywają się Drewnianami od gęstych Lasów czyli DREW, i Trawnianami od rzeki Trawna.

Theutonowie także iako i Słowianie od Jafetowych Potomków Jana i Thusa pochodzić mają podług Izydora *in Libro Ethymologiarum*, i podług Marcina *in Chronica Romana*. Pisa-

rze ci mieszczą Germanią (*) pomiędzy rzekami Dunajem, Renem, Wisłą czyli Wandalą, Oderą czyli Gutalą, Elbą czyli Hab albo Lab od źródeł aż do uścia: mianowicie zaś w Narodzie Teutońskim rzeki Dunaj i Ren: w Królestwach Polskim i Czeskim Wandalą, Elbę i Odrę.

Nawiasy i Przypisy wyłączone z textu Autora.

- (*) Podług innego tłumaczenia (9) nazwisko Germanów pochodzi od słowa *Germanus*, albowiem te dwa Narody (*Teutonowie* i *Słowianie*) połączone są krwią i braterstwem. Jako para wołów w zaprzęży zwanej gerzmo, ciągną wspólnie pług lub kolasę, podobnież ościenni Teutonowie ze Słowianami pomagają sobie wzajemnie. Nie masz w świecie dwóch Narodów równie sobie przypadających jak Teutonowie ze Słowianami, i dla tego Łacinnicy Braćmi *Germani* nazwali *Thusa* od którego Teutonowie, i *Sława*, od którego Słowianie pochodzą.

- (9) Lubo ten przypis Autora niżej znajduje się w textcie, lecz że tam przecina osnowę i psu-

Pomiędzy temi trzema rzekami leżące i przyległe im kraie, posiadali Słowianie od dawności i do dziś dnia aż po morze Bałtyckie posiadają, lubo zagnieździli się tam Saxonowie opuszczający Oyczystą ziemię i szczupłe siedliska, a w obszczerną Słowian dziedzinę przenoszący się.

Wszystkie te Słowiańskie Narody wyiąwszy Pannonią, a łącząc Karyntją (którę mieszkańcy nazywają się Kreyntanye od *Kontho* co *Mnidią* (10) znaczy) podlegając Lechitom, zawsze im płacili daniny, do czasu Króla Kazimierza Mnicha; wtedy wiele ich wyłamawszy się z pod panowania Lechitów, przestali zwyczajnych danin, póki Kazmierz z Klasztoru Kluniaceńskiego, gdzie ślub zakonny uczynił był, za zezwoleniem Papieżkim nie powrócił.

---

ie sens, przenieśliśmy go na to miejsce które objaśnia.

(10) Słowa nieczytelne w Texcie.

Nie można przemilczeć Słowian z Hungarami zmieszanych. Nazywali oni się Wtranie od rzeki Wtra, z jednego Jeziora wielkiego wypływaiący, nad którym miasto Przemysławku morzu Północnemu leży, Kiedy Gotowie z wysp *Thusze* i *Gotlanth* zwanych na nieszczęście Narodów ruszyli, naieźdzali siedliska Wtranów i niezmiernie im dokuczali. Ci umyślili powrócić z żonami i dziećmi do Pannonii, z kąd pochodzili, ale że Bóg przeznaczył ich na chłostę niektórych grzesznych narodów, nie poszli prostą drogą, ażeby pobratymcze Narody od szkody i uciemżenia ochronić, ale okrążywszy przez Teutonią, Burgundya i Lombardya, przedzierali się z niebezpieczeństwem własnym, ze zniszczeniem Miast i okropnym krwie ludzkiéy rozlewem do ziemi Słowian czyli Pannonii, gdzie Thila, zwany w dzieiach Attila, przybywszy, wie-

czne sobie założył mieszkanie. Gdy wiele ludu Słowiańskiego narodu przyszło się do nich, już nie Wtranami, ale Wandalami nazwane ich. Lecz ową część Słowian, któryeh od rzeki Wtra Wtranami nazywano, pomieszawszy się z narodem Hunnów (11) (którzy od gór Scytyiskich, co Marcin w Kronice Rzymskiéy obszerniey opisuie, przybywszy, Pannonią opanowali) przezwano Hungarami (*).

(*) Lech przebywając (12) z Rodziną swoją niezmiernie lasy, gdzie teraz Królestwo Polskie leży, zatrzymał się w miejscu bardzo pięknym, żyznym, obfitym w zwierzynę i ryby, roztoczył namioty, i umyśliwszy założyć tam mieszkanie sobie i dla swoiéy rodziny, rzekł: „Gnieźdamy się tu!” przeto miejsce owo nazywa się dotychczas Gniezno czyli Gniazdo. (13)

---

(11) Hunnów nieprzyzwoicie nazwano Hungarami; Podług Annonyma Sekretarza Beli Króla Węgierskiego, Hungarowie nie mają nic wspólnego z Hunnami, prócz że mienią

Wybeczywszy cokolwiek od rzeczy, wracam się do mego założenia, i ażeby jasność i zwięzłość stylu dogadzała pamięci, zaczynam przy pomocy Wszechmocnego Boga opisywać krótko Królów, Panów i Xiążąt Królestwa Polskiego, czyli Lechitów z ich rodzinami, iako ie w rozmaitych latopismach przy różnych Kościołach znay-

---

się wspólnie pochodzącemi od Magoga Syna Jafetowego. Hungarowie przybywszy w wieku IX. do Pannonii, korzystali z gminnego mniemania iakoby pochodzili od Hunnów Towarzyszów Altyli, dla przyciągnięcia Hunnów pozostałych w Transylwanii i dla postrachu Słowian, którzy Kraie niegdys przez Attylę posiadane zajęli.

- (12) Ustęp niniejszy jeżeli nie iest (iako się bydz здаie) od późniejszey ręki w text wtrącony, pewnie nie iest tu na swoim miejscu: przyzwoicię powinien bydz wyżey na karcie 12.
- (13) Długosz, Waspowski, i liczni Pisarze (których Jabłonowski *in vindiciis* wymienia) zgadzaią się, że Słowianie ruszyli z Pannonii w środku Wieku VI.

dujących się wyczytałem; albo z powieści Panów Polskich sędziwych, którym sprawy wojenne i dzieje dawne nie tajne, ale i owszem dobrze wiadome, dowiedziałem się i zapamiętałem. To jest ja Głodzisław nazwiskiem **Blasco Kustosz Pozański (14)** na rozkaz **Przewielebnego Ojca Bogusława (15) Biskupa Poznańskiego.**

-
- (14) Zeznanie niniejsze Autora znajduje się w Rękopismie Willanowskim, nie masz tego w Edycyi Sommesberga. Podobne zeznanie będzie jeszcze parę razy niżej.
- (15) Bogusław, albo Bogusław III. Biskup Poznański, o czém będziemy mówić niżej.
-

KRÓLOWIE POLSCY D A W N I.

KRAKUS i POTOMSTWO JEGO.

Zobaczmy najprzód początek Królów Lechitów (16). Za czasu Króla Assuera, gdy Gallowie (17) rozmaite

- (16) Autor Kroniki Polskiej, zwaney Heilsbergską, wyżey zasiągnął w wyprowadzeniu początku Królestwa Polskiego: Założycielem Polski czyli szczepem Polaków mieni bydź Wandala, współczesnego Józefa Patriarchy około roku 1635 przed Chrystusem; Ród zaś Wandala wyprowadza od Jafeta: lecz dodaje, że od Wandala do Krakusa Polska niedbała mieć własnych Królów lub Xiążąt, i dla tego nie ma żadney wiadomości o dawniejszych ich czynach i woynach."
- (17) Pod nazwiskiem Gallów, rozumieją niektórzy Germanów czyli Teutonów.

Państwa i Królestwa naieżdżali, naiechane zabierali, Lechitowie iakoby Synowie iednego Oyca, nie miewali Królów ani Xiążąt, wybierali tylko z pomiędzy siebie dwunastu rostopnieyszich i możnieyszich Mężów, którzy spory pomiędzy nimi zachodzące sądzili, i Rzeczpospolitą sprawowali, nie wymagaiąc od nikogo żadný poniewolný daniny ani posługi.

Obawiając się więc napaści Gallów, obrali iednomyślnie Woiewodę, a właściwiéy mówiąc Wodzem woyska (bo Wódz woyska nazywa się w Polskim ięzyku Woiewoda) pewnego nawałecznieyszego Męża zwanego Krak, któren z przeznaczenia Boskiego mieszkiwał wtedy około rzeki Wisły pomiędzy Lechitami pobratymcami swemi. Po zwycięstwie nad Gallami Krak, przyzwoiciéy *Corvus* zwany, obrany został Królem Lechitów. Zbudował Zamek od imienia iego Krakowem rzezonny, dawniéy Wanwel zwany, (pewna albowiem narość, której mieszkańcy gór od napoju wody dostawać zwykli na szyi, nazywa się Wanwel, podobnież górę na której teraz Zamek Krakowski

stoi, Wanwel nazywano). Blisko tego Zamku na drugim brzegu Wisły jest mały wzgórek (gdzie teraz Kościół S. Michała na Skalce) Wanwelnica *diminutive* zwany, pod którym było niegdyś wielkie miasto i mocne, przez Alexandra W. iak powiadają, z ziemią zrównane.

Powiadają, że Krak miał dwóch Synów i Córkę. Młodszy z nich Krak zwany, zabił starszego tajemnie dla następstwa po Oycu na Królestwo, lecz gdy bezpotomnie umarł. pozostała tylko Siostra ich Wanda, właściwie Wendką zwana, albowiem miała być tak urodziwą i przyemną, że każdego widzącego ją zachwycała miłością.

Wanda wzgardziwszy rostopnie związkami małżeńskimi, sprawowała Królestwo Polskie chwalebnie z zadowolnieniem Ludu. Sława urody iéy doszła do wiadomości pewnego Króla Allemanów (18) który gdy ani darami, ani prośbami nie mógł iéy skłó-

(18) Nazwiska Narodów przez Autora używane, jako to Allemanów, Pannonów, zachowujemy nie-tłumacząc ich na Niemców i Węgrów.

nić do Małżeństwa, umyślił zmusić ją do swoiéy żądzy postrachem i orężem. Zebrał liczne wojsko, zbliżył się do kraiu Lechitów chcący go po nieprzyjacielsku naiechać. Królowa nieulękła się potęgi jego, i wystąpiła z wojskiem przeciwko. Na ten widok Król groźne pułki wiodący, przerażony miłością czy gniewem, rzekł: „Niechay Wanda panuje nad
 „morzem, ziemią i powietrzem! i Bogom nieśmiertelnym za Lud swój
 „ofiary czyni! Ja zaś za wszystkich was
 „Panowie ze mnie samego czynię uroczystą ofiarę, przeklinaiać, ażebyście
 „wy, potomstwo wasze i ich pokolenia pod Babskim panowaniem wiecznie gnuśnieli!” w tym rzuciwszy się na miecz przestał żyć. Wanda odebrawszy od Allemanów zaręczenie wierności i hołdownictwa, powróciła do domu, a na podziękowanie Bogom za sławę tak wielką i powodzenie szczęśliwe, skoczyła w Wisłę, i wypłaciwszy dług naturze, przeniosła się do wieczności. Od imienia iéy rzeka Wisła nazwana Wandalą, a Polacy z niektórymi przynależącemi Narodami

mi Słowiańskimi, Wandalami zamiast Lechitami nazwani (19).

LESZEK I.

Po śmierci Królowej Wandy Lechitowie długi czas (20) Królów nie mieli, obierali sobie tylko Woiewodów i dwunastu Starostów. Dopiero za czasu Króla Alexandra Wielkiego, Lechitowie pewnego dzielnego Męża złotniczego rzemieślnika (któren sztuką wiewoicy i przemysłem nizeli siłą oparli się potędze Alexandra W. i przymusił go do ustapienia z ziemi bez sławy i ze wstydem) nazwawszy go Leszkiem, obrali Królem. Leszek (21) albowiem oznacza chytrego: on też chytrnością i sztuką pokonał niezwyciężonego Króla Alexandra. Potem zszedł bezpotomnie (22)

(19) Autor Kroniki Heilsbergskiéy powiada, że Polacy i rzeka Wisła od Wandalu wzięli nazwisko.

(20) Blisko przez lat sto.

(21) „Chytry iak Lisek”, przysłowie.

(22) W Kronice Heilsbergskiéy dodane: „po którego śmierci Państwo Polskie długo bez

L E S Z E K II.

Po śmierci Leszka I. wielkie były zamieszania pomiędzy Lechitami stronnikami Królów (23). Panowie więc i Rycerstwo zgromadzeni na pewne miejsce dla naradzenia się o wybranie Króla, uchwalili na wniosek niektórych Pretendentów tego uznać Królem, kto pierwszy na jabłkowitym koniu do przeznaczonego słupa (24) dobiegnie. Pewien pragnący chutliwie władzy królewskiéy potrzęsnał ostrwiami że-

---

Królów, zostawało,, iakoż wypada blisko trzy wieki bezkrólewia; albowiem Leszek I. współczesnym był Alexandra; a za Panowania Syna i następcy Leszka II. Chrystus (iako mówi niżéy) miał się narodzić.

(23) Inter *Regnicolas*, czyli *Regnicultores*; stronnicy władzy Królewskiéy, którym się bezkrólewie przykrzyło.

(24) *Ad Statuam*, mógł być iakowy posąg. *Imago Simulacrum quod representat statum alicujus. Catholicon.*

Kronika Heilsbergska mówi *figatur meta*: „Meta alicujus rei finis vel terminus” *Cathol.* Posąg zatym Pogański mógł służyć za cel gonitwy.

laznemi pole, które przebiegać miano, zostawiwszy dla siebie ścieżkę. Dway Młodzieńcy niższego stanu zrobili zakład ubiegania się do tego słupa z umową, że prześcigniony miał zawsze Królem nazywać sporszego: lecz w gonitwie wstrzymały ich ostrwia przez sprawcę podstępu posiane, i pokaleczyły im nog podeszwy. W dzień do gonitwy postanowiony, Podstępca pewien swéy ścieżki, przyzwał prócz tego tajemnie kopyta konia swego, ażeby go potrząsniene ostrwia nie kaleczyły.

Gdy iezdzy wypuścili na koniach, jeden z Młodzian, mniéy od ostrwiów skaleczony i wygoiony, biegł chyżo mimo nich, z wielkim śmiechem patrzącego się Ludu, i krętą ścieżką przyskoczył do słupa przez pole, które sprawca podstępu przebiegłszy, już Królem obwołany został. Owi których konie poraniły ostrwia, postrzeegli podstęp, że koń którego ich wyprzedził miał podkowy żelazne, i sprawcę takowego podstępu Leszkiem czyli chyttrym obwoławszy, za wyrokiem rozsiekano, a na jego miejsce Panowie i Rycerstwo obrali i uznali Królem Piesz-

ka owego i Leszkiem drugim, imieniem tamtego na śmierć skazanego nazwali.

Osadzony na Tronie szatą królewską odziany, złożył ubogą Suknię własną na prawy stronie Tronu, na pamiątkę pierwszego stanu swojego, i dla przykładu potemności, że cnota pokory więcej Króla zaszczyca i zdobi, niż purpura. Był choynym i przekładał niedostatek dobroczynnego nad zbiorę skąpego. Rostropny, trzeźwy wielą cnotami jaśniał. Zasnął w Bogu szczęśliwie (25) zostawiwszy Syna iedynaka imieniem Leszek.

L E S Z E K III.

Za Panowania Leszka III. Juliusz Cezar chcący Kraie Słowiańskie dla Państwa Rzymskiego zawoiować, wkro-

- (25) W Rękopismie Willanowskim dopisano w tym miejscu na brzegu stronicy zadziwienie Chrześcianina następujące: *Si Paganus fuit et non Catholicas quomodo feliciter in Domino obdormivit*; z odpowiedzią: *Voto fortassis ac si, et in quantum!*